

TASI JÓZSEF

Nagy László indulásai*

1946–1949

Vig Rudolf emlékének

Megpróbálom a költő pályakezdésének első éveit vizsgálni, felderíteni. Azokat a közösségeket, csoportosulásokat, baráti társaságokat, s lapokat is bemutatom, amelyek ezt a pályakezdést elősegítették, illetve ennek a fórumait.

1. Indulás a Parasztpárt jegyében

Amikor Nagy László többszöri nekirugaszkodás után 1946 augusztusában Felsőiskázról Pestre utazott és beiratkozott az Iparművészeti Főiskolára, első gondja volt, hogy szállást találjon. Az alig húszesztendős fiatalember bizonyára nem véletlenül fordult a Nemzeti Parasztpárt VII. kerületi Damjanich utcai irodájához, ahonnan a szemközti épületben lévő Falu-Budapest Mozgalom kollégiumába irányították.

Ezt a kollégiumot a Nemzeti Parasztpárt létesítette, ugyanis a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége 1946. július 10-én kimondott megalakulása előtt a koalíciós pártok ifjúsági csoportjai saját kollégiumokat tartottak fenn (DOKOSZ, MAKE, Szabó Dezső Kollégium, Falu-Budapest Mozgalom kollégiuma).

A Falu-Budapest Mozgalom Szabó Dezső-i fogantatású és az író 1935-ös *A falu Budapest* című programcikkének köszönheti elnevezését. Szabó Dezső ez írásában a fővárost a legnagyobb faluként interpretálja. „Az ország minden részéből idekerült háztartási alkalmazottak, szolgák, munkások, kubikusok, viceházmesterek stb., stb. tömegei” miatt. „Ezek mind: kitépett, szél sodrába került lelkek.” Az író pátosza hamarosan gyakorlatiassá válik: „Budapesten népkerteket kell létesíteni népházakkal.” A népháznak olyasféle funkciót szán, mint ami egy-egy – későbbi – jól működő kultúrotthonban meg is valósult: „könyvtár, előadóterem, népművészeti műhelyek, színpad, tánchelyek, kocsmaterem.” Véleménye szerint: „A Budapest-erdőben tántorgó magyar falu mind nagyobb számban otthonosodna e helyekhez...”

E gondolat jegyében jött létre a Nemzeti Parasztpárton belül 1945-ben a Falu-Budapest Mozgalom, mely 1946 tavaszán kollégiumot létesített a Damjanich utcában. Itt már működött egy katolikus tanoncotthon, ezt a parasztpárti fiatalok megszállták, Széchy András, a későbbi történész vezetésével. Szurdokpüspökből származó ipari tanulók, közép- és főiskolás fiatalok voltak a kollégium első lakói.

Nem tudtam kideríteni, ki volt a kollégium első igazgatója. Vezető személyiségei között már a legelső időkben ott találjuk Nagy Lászlót, a fiatal publicistát, aki ekkor bölcsészhallgató és a Szabad Föld munkatársa, s csak az ötvenes évek elején bővítette nevét B.-betűvel, hogy megkülönböztesse magát a jeles költőtől. Nincsenek adataim, mikor lett kollégista Liska Tibor közzgazdász, Szekeres László irodalomtörténész,

* Ez a tanulmány a Petőfi Irodalmi Múzeumban „Inkarnáció ezüstben” címmel 1995. április 12–13-án tartott Nagy László-emlékülésre készült.

Bartha Antal történész, Vig Rudolf népzene kutató és így tovább. A felsorolt jeles személyiségek és társaik többsége bizonyára a NÉKOSZ-hoz való csatlakozás után lépett be a kollégiumba, Nagy László költővel egy időben.

Nagy László mindenesetre még a Damjanich utcai parasztpárti Falu-Budapest Mozgalom kollégiumába érkezett az 1946–47-es tanév kezdetén. Hamarosan átköltöztek a Dózsa György út 82/B szám alá, az egykori Batizfalvy Szanatórium romos épületébe. Itt júniusig orosz katonák laktak, az épület rendbehozásában minden kollégista részt vett. A helyreállítás szakaszairól ismerjük B. Nagy László és Barcs Sári riportjait, maga a költő pedig e sorok írójának adott első interjújában kijelentette: „Én készítettem a kollégium névtábláját, ráírtam nagy betűkkel, hogy Dózsa György Népi Kollégium és tüzes koronát is festettem rá.”

Kerek Gábor lett a Dózsa György kollégium első igazgatója, ő a Györffy kollégiumból jött, miként az őt követő Horváth István. Mindkettőjükéről, továbbá Liska Tibor gazdasági vezetőről szeretettel emlékezik a költő az e korszakáról szóló interjúiban. Jöttek 46 őszén-telén a művésznövendékek: Litkei József, Molnár József, Alexin Andor...

Szolnoki János és Vig Rudolf a kollégium legtehetségesebb fiataljai közé tartoztak. Szolnoki néhány hónap alatt elolvasta, elsajátította a világirodalom legfontosabb alkotásait, a bogácsi parasztyerek, Vig Rudolf pedig már ekkor, 17 évesen képzett zenesz; fuvalózott, zeneesztétikai előadásokat tartott társainak – és felfigyelt Nagy László költői tehetségére.

B. Nagy Lászlót kell idéznem, akivel 1970-ben interjút készítettem: „Most képzeld el – így emlékezett –, hogy én ott vagyok, már újságíró, sőt egy ifjúsági lapnak a szerkesztője is, és él a kollégiumban egy költő, akiről ma már nyílt titok, hogy zsenije ennek az időszaknak, és akkor egy 17 éves fiatalember nyomja az orrom alá a Nagy László akkori verseit. Hozzá kell tennem, hogy viszont Nagy László elszántan védekezett az ellen, hogy ő költő volna, mert képzőművész akart lenni, és ha egyáltalán valami befolyásom lehetett rá, mindenesetre a szímatom jó volt, mert miután Vig Rudolf megmutatta nekem, három sora után rájöttem arra, hogy költő és nagy költő lesz belőle.”

Igen, Nagy László felfedezője, verseinek első közlője kollégista társa, [B.] Nagy László volt; az általa szerkesztett Népi Ifjúságban, a Népi Ifjúsági Szövetség, a NISZ folyóiratában jelentek meg első versei – ekkor még Iszkázi Nagy László néven, hogy a már több éve publikáló, azonos nevű szerkesztőtől megkülönböztessék az olvasók. A költő első verse *Éjfél* címmel jelent meg a Népi Ifjúság 1946. decemberi számában. Karácsonyra készült, minden bizonnyal a szerkesztő kérésére, a lapban ugyanis a NISZ-szervezetek részére egyéb karácsonyi műsorszámokat is találunk (József Attila: *Betlehemi királyok*, Gombos Gyula: *Jézus születése napján*, Betlehemes játék stb.). Itt olvasható Széchy András tanácsadója is, NISZ-mulatságok szervezésére.

Nagy László első publikált költeménye még csak nyomokban ígéri a későbbi klasszikust, de – s ez a Népi Ifjúságban megjelent többi versére is áll – eléri a három évvel későbbi első kötet, a *Tűnj el fájas* átlagszínvonalát. Ilyen a lap 1947. márciusi számában olvasható *Márciusi szél* is és az áprilisban megjelent *Húsvét táján*, amely kétségkívül a három közül a legművészebb, sőt, a későbbi „hosszú” Nagy László-versek, versszimfóniák első próbálkozásaként is olvasható. (L. Tasi József: *Húsvét táján*, Nagy László pályakezdéséről. Élet és Irodalom, 1995. márc. 31. 4–5. l.)

Érdeemes egy pillantást vetnünk a költő számára első megjelenést biztosító lapra is. A szerkesztő [B.] Nagy László cikkei és Móricz Zsigmond-dramatizálásai mellett nagyrészt a Dózsa György-kollégisták írásait találjuk itt 1946 novembere és 1947 júniusa között (Bartha Antal: *Eryek, a telepes falu* – 1947. jan.; Horváth István: *Hogyan szervezték meg a győrfysták a Parasztpártot?* – 1947. márc.; Vig Rudolf: *NISZ indulója* [A *Sej a mi lobogónkat...* szövege, története és kottája] – uo.; Szamos György cikkei Táncsics Mihályról és Áchim Andrásról – 1947. április, május).

A Népi Újság 1947. májusi számában arról olvashatunk, hogy „Bulgár népdal-füzeteket küldött a NISZ-nek a bolgár ifjúsági mozgalom”, a júniusi B. Nagy által jegyzett utolsó lapszám pedig a kollégisták vágyait fogalmazza meg: „A budapesti Dózsa György kollégium a faluról városba került dolgozó fiatalok számára dolgozóiskolás kollégiumot szervez, a tehetséges parasztszármazású művészek részére pedig művész-kollégiumokat.”

Nem így történt. A Dózsa néhány hónapig még vegyes kollégium maradt, majd 1948-tól közgazdász-kollégium lett. A művész-kollégisták azonban már korábban kirajzottak. Vig Rudolf 1947 karácsonyán átment a Tánc- és Kórusművészeti Kollégiumba, ahol kollégista és tanár lett egy személyben, Nagy László pedig 1947 őszén nem csupán kollégiumot, de főiskolát is cserélt: átíratkozott a Képzőművészeti Főiskolára és a Dési Huber István képzőművész népi kollégiumba költözött.

Vig Rudolf, a költő sírig hű barátja 1970-ben emlékezetből elmondta Nagy László egy költeményét, mely még közös dózsás hónapjaik alatt keletkezett. Így hangzik:

*Az éjjel de jól hevertem,
három lánnyal egybekeltem.
Szépek voltak, mint a hajnal,
földig érő vörös hajjal.
Ilyenek a legszebb lányok,
úgy táncolnak, mint a lángok.
Táncot járni én nem tudtam,
bokájukban elbotlottam.
Elbotlottak ők is bennem,
adj pajtás most tüzet nekem.*

(Az éjjel de jót hevertem!)

E vershez, amikor olvasom, Antonioni húsz évvel későbbi *Nagyításának* egyik epizódja társul: Thomas, a fotós és a két lány évődő kergetődzése a ruhákkal teli fogasok között, majd egymásra zuhanásuk...

Mit tett még, mit írt még Nagy László a Dózsában? Vig Rudolf szerint lefordított egy román kolindát, amely így kezdődik: „A szeleknek élénk szárnyán / A föld felett bátran szállván / zengedezünk néked, szép csillag! – Ez lett a kollégium indulója. A kolinda teljes szövege megtalálható a *Népek dalai* című 1949-es kötetükben. Feltételezem, hogy Nagy László ezt a karácsonyi éneket – Vig Rudolf intenciójára – már 1946 decemberében lefordította, s így a fenyőfa alatt közösen énekelhették a Dózsa György népi kollégiumban. A költő első – éppen ekkor – megjelent verse, az *Éjjel* is a Születés témáját dolgozza fel, a román kolindánál keményebben és komorabban. A költő egy ízben szavalóversenyt is nyert a kollégiumban, József Attila *Förgeteg* című versének előadásával.

2. Indulás a NÉKOSZ jegyében

Amikor Nagy Lászlóval másodszor beszéltem a népi kollégiumokhoz fűződő kapcsolataról, ő, aki három népi kollégiumban is élt, a Dózsát tartotta a hozzá legközelebb állónak. Idézem az interjú egyik kérdését és a költő választát:

- Érdekes, hogy két parasztpárti kollégium volt, a Dózsa és a Szabó Dezső, és mind a kettőnek az egykori lakói [...] csak pozitívumra emlékeznek, arra, hogy nagyon jól érezték magukat ezeken a helyeken.

- Igen, azt mondják, hogy ez parasztpárti kollégium volt. Nem tudom, hogy ez mennyiben nyilvánult meg. Nyilván abban, hogy főleg vidéki fiúk kerültek később a kollégiumba és talán a Parasztpárt patronálta, egyébként nem tudom, hogy miért mondják parasztpárti kollégiumnak, mert sok kommunista, párttag fiú is volt ott.

Azt hiszem, itt az a kérdés, hogy Nagy László, a költő mikor lett kommunista párttag, hisz az első időkben tagja volt a Parasztpárt ifjúsági szervezetének, sőt, Vig Rudolf szerint Széchy András és Nagy László parasztpárti ifjúsági vezetők is voltak. Nagy László egykori megjegyzése azonban megállja a helyét, miután a Falu-Budapest Mozgalom kollégiuma felvette Dózsa György nevét, valóban teret-helyet adott a kommunista fiataloknak is. Ha ehhez hozzávesszük a Nemzeti Parasztpárt 1946-47 fordulóján történő baloldali fordulatát, Kovács Imre és hívei kiküszöbölését, s magát a legfőbb vezetőin keresztül a Magyar Kommunista Párttal egybefonódó NÉKOSZ-t, Nagy László 1970-es megjegyzését felfoghatjuk a népi kollégiumokon belüli kommunista befolyás erősödése regisztrálásának is.

Amikor Nagy László átment a Dési Huber népi kollégiumba, hamarosan megszűnt verseinek első fóruma, a Népi Ifjúság. A NÉKOSZ, amellet, hogy beolvasztotta a koalíciós pártok kollégiumi mozgalmait, saját lapokkal, folyóiratokkal rendelkezett, s az ezekben való megjelenés nagyobb nyilvánosságot jelentett a szegényes kiállítású, bár nivós tartalmú parasztpárti lapnál. Nagy László - persze - másfelé is orientálódhattott volna. A Válasz ismét megjelent - éppen a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége folyóirata, a Valóság 1946. júniusi száma közölte [B.] Nagy László igazságtalan bírálatát a népi írók folyóirataról -, s az Újhold és néhány más nivós folyóirat is létezett már. Nagy László, mint tudjuk, a Valóságot választotta, a NÉKOSZ folyóiratát, igaz, kissé véletlenszerűen. A Dési Huber kollégiumba ugyanis 1947 őszén a Zrínyi-főiskolás leánykollégiumból átlépett néhány képzőművész-főiskolás lány, s ezek egyike, Szemes Piroska vitte el Papp Oszkár javaslatára a Valósághoz Nagy László rajzait és költeményeit. (Lásd erről a költő 1975. július 24-i naplójegyzetét.) „Egyszer egy bicegő fiú keresett föl a köves konyhahelyiségben - emlékezik a költő első látogatására a szerkesztő Lukácsy Sándor 1974-ben -, nagy nyaláb kéziratot, meg rajzot hozott. Öt versét, egy rajzát s prózában írt önvallomását adtam ki egyszerre, ez volt a bemutatkozása, s nevet is én adtam neki: volt már egy Nagy László munkatársunk (ma B. Nagy), ezért a költőnek, faluja, Felsőiskáz után, F. Nagynak kellett lennie.”

Így lett Lukácsy Sándor a költő második felfedezője és második „keresztapja” is - érdekes, hogy mindkét esetben a későbbi B. Nagy Lászlótól való megkülönböztetés miatt került sor az Iszkázi, illetve F. előnév felvételére.

A Valóság 1947. decemberi száma közölte F. Nagy László *Bemutatkozás* című önvallomását, hét versét és egy 1947 augusztusában készített rajzát egy az út szélén, fatörzsön ülő anyókaról. A versek címe a következő: *Rohadt zsupp alatt, Csalás, Öreganyám, Sajnálom, Otthon, Gyík, és végül a Nem apad el isten tehene.*

Mindjárt az első vers visszakapcsol az 1947 áprilisában megjelent *Húsvét táján*-hoz: ebben is, abban is Busa és Sörös a két ökör neve, bizonyára az iszkázi Nagy-por-tárról. De milyen eltérő a szövegkörnyezet! Míg a *Húsvét táján*ban idilli kép közepén jelennek meg:

*a föld fia csak szántogat, sorokat húz régi könyvbe,
tükröspartú barázdákban himbálózva jár az ökre,
s tán így beszél: ez a dolga a parasztnak, az ökörnek,
sír az iga, hull a könnye a Busának, a Sörösnek,*

a *Rohadt zsupp* alatt szinte forradalmi hangvételű:

*Harangoznak, zeng a levesnóta
mindenkinek, bóg a Busa, Sörös
kokas-levessel nem állunk ma szóba
fehér ebéd lesz, bővízi, tőkös
mégis lobogunk, mint az üstökös*

Ez utóbbi vers ékezet nélküli, legalábbis a sorok végén. Majdnem teljesen ilyen az *Öreganyám* és a *Gyík* is. Vagyis a költő versei külalakjának műves megformálására is ügyel már. A *Húsvét táján* utolsó szakasza alliterációzuhatagai Babits hatásáról tanúskodnak.

Néhány hónap múlva éppen Csokonait olvas a kollégiumban, amikor a hadügy-miniszter kocsit küld érte: első találkozása Veres Péterrel életre szóló élmény a fiatal költő számára. Ennek kiváltó oka: Veres Péter a Valóság 1948-as májusi számában olvasta F. Nagy László néhány költeményét, s meg akart ismerkedni a szerzővel. Mit olvasott a parasztpárti hadügyminiszter a népi kollégiumok folyóiratában? A versek címe: *Tavaszi dal, Akaratlanul is, Reggeli előtt, Figyelmeztetés, Zubatag*. Ezek bizony a Parasztpárt szellemiségét hordozó versek. A *Tavaszi dal* egyenesen parasztpárti himnusz is lehetne:

*Pártom te kardos
angyalom
öledben én se
alhatom,
tüzes csikódat
ellopom
kényesek kertjét
tipratom*

– aminthogy annak is készült, a Parasztpárt elnöke is úgy olvashatta, ezért a népi kollégista költőért küldött miniszteri kocsit. Nagy László korai verseit, pályakezdésének vers-útköveit azonban ajánlatos történelmi kronológiával a kezünkben olvasni. A Valóság 1948. májusi száma első közleménye a költő *Májusfák* című költeménye, s a hét fiatal költőt bemutató blokkban tőle még a *Hamupipőke* is olvasható, a júniusi szám már többek között Aczél Tamás *Az egyesülésre* című versét közli, amely a lassan érlelődő folyamatot befejező kommunista-szociáldemokrata pártegyesülést, a kommunista párt – más néven ugyan, de – korlátlan térnyerését üdvözli. Nagy László búcsúverse e korszaktól – és az az egy hónap múlva megszűnő Valóságtól: a *Dunántúli béke*.

3. Az Anthológia és köre

A Valóság 1948. májusi száma, mint említettem, egy blokkban közölte *Hét fiatal költő* verseit. Álljon itt a nevük: Rába György, Darázs Endre, Tóth Gyula, F. Nagy László, Kuczka Péter, Aczél Tamás és Juhász Ferenc. Ha ezt a névsort kiegészítjük Árkos Antal, Kormos István és Pilinszky János nevével, megkapjuk az 1848 centenáriumára készült *Anthológia* szerzőinek névegyüttesét.

Az Anthológiát Hantai Simon festőművész készítette: tíz költő egy-egy versét illusztrálta és – a verseket is – hidegtű-karccal alumíniumlemezekre véste. Íme, a kötet tartalomjegyzéke: 1. Aczél Tamás: Mondd meg; 2. Árkos Antal: Lenin; 3. Darázs Endre: Borneo; 4. Juhász Ferenc: Szűz Mária; 5. Kormos István: Egy lusta költőre; 6. Kuczka Péter: Öreg a gyár; 7. Nagy László: Sajnálom; 8. Rába György: A tábornok bánata; 9. Pilinszky János: Csak azt feledném; 10. Tóth Gyula: Nyitogató.

Hantai Simon festőművésznek műteremlakása volt a háború után a Damjanich utcában. Hantai maga is fiatal, 1922-ben született, őszintén kommunista elkötelezettségű, és szereti az irodalmat. Lakása afféle művészeti-irodalmi szalonná vált; a fiatal írók nemcsak az írószövetségbe jártak csütörtök délutánonként, de Hantaiékhoz is. Hantai Simon a pályakezdő Juhász Ferencet gyermekkorra óta ismerte, lévén maga is biai születésű. Kuczka Péterrel a kommunista mozgalomban kötött barátságot. Nem elhanyagolható, hogy a fiatal művészek a Forum Clubban is összejöttek, ennek Kuczka Péter szerint Ifjúsági Forum Club néven is működött egy tagozata. A Forum Club adta ki a Forum című irodalmi, társadalomtudományi és kritikai folyóiratot, amelyet Vértes György szerkesztett. A Forum a kommunista párt folyóirata volt; 1946 és 1947-ben még meglehetősen nyitott bármilyen előjelű irodalmi és művészeti érték számára. Nem véletlen, hogy szerzői között Nemes Nagy Ágnes is megtaláljuk. Továbbá a Forum Szalonban tartotta Hantai Simon festőművész 1948-as emigrációja előtti magyarországi egyetlen kiállítását.

Az Anthológiát Hantai Simon állította össze, Kuczka Péter segítségével. Ez a kis kötet az utolsó kísérlet a Fényes szellők nemzedéke költőinek összefogására. Fényes szellők nemzedékén én a felszabadulás/megszabadulás – utóbbi Esterházy Péter szóhasználata – után induló művészeket értem, természetesen nem csak a kommunistákat, de az újhódásokat, népieket, avantgard elkötelezettségűeket is. Szóval, a teljes fiatal irodalmat. Ez a terminus technicus magában foglalja a Nyugat úgynevezett negyedik nemzedékét, melyet az Anthológiában Rába György és Pilinszky János képvisel a legmarkánsabban. (Itt csak utalok Sőtér István *Négy nemzedék* című antológiájára, amelynek 1948 szeptemberében sikerült a magyar költészet teljes spektrumát bemutatnia. F. Nagy László a *Májusfákkel* és a *Tavaszi dallal* szerepel Sőtér kötetében.)

Hantai Simon gyűjteményében tehát különböző irodalmi és politikai elkötelezettségű fiatal költők szerepelnek. Pilinszky János híres verse – melyet ma *A francia fogoly* címen ismerünk, például a Válasz 1947-es szeptemberi számából került a kötetbe. Pilinszky 1971-ben így emlékezett Hantai Simonra és antológiájára: „Hantai Simon kiválasztott... Akkor írtam, azt hiszem 47-ben a *Francia fogolyt*, ez őt megragadta, illusztrálta. Nagyon kedves, talán még Bartóknál is filigránabb jelenség volt, mindig karofogva járt a feleségével, így találkoztam, velük itt-ott. Elmondta, hogy illusztrált. Én nagyon megköszöntem, ennyi volt kapcsolatunk. Még nem is láttam az antológiát. Soha nem láttam.”

Rába György verséről – *A tábornok bánata* – Kormos István elmondta, hogy az ő javaslatára került a kis kötetbe. Nagy László *Sajnálom* című költeménye a Valóság 1947-es karácsonyi számában jelent meg. Mivel Hantai 1948. március 15-re tervezte kötete kinyomtatását, csak az 1947-ben megjelent versekből válogathatott. (Sőtérnek fél évvel több ideje volt az új költők szemlélésére.)

1974-ben, *Életem* című önvallomásában Nagy László is nyilatkozik az Anthológiáról: „Verseinket Hantai Simon rézbe karcolta és illusztrálta. Nyomatott is belőle néhány példányt.” Az idézetből kiderül, hogy az Anthológiát valószínűleg Nagy László sem látta. Hantai ugyanis nem rézre, hanem a Kuczka Péter által akkori munkahelyéről, a Mezőkémiától hozott, méretre vágott alumíniumlemezekre véste, azaz karcolta a verseket és illusztrációkat.

Vajon miért nem látta Pilinszky és Nagy László az Anthológiát, és miért találkozott Nagy László – esetleg – a kötet nyomtatott példányával is? Hantai Simon 100 levonatot szándékozott készíteni könyvecskéjéből, s a kolofon szerint a verseket a költők aláírták volna. Ezért nem találkozunk a később a Petőfi Irodalmi Múzeum számára készített példányon a költők nevével verseiknél. Kormos Istvántól megtudtam, hogy Hantai maga szándékozott kinyomtatni az Anthológiát, de csak a próbalenyomatokkal készült el, időközben ugyanis professzorával, Kmetty Jánossal összeveszett, s a munkát nem folytathatta a Képzőművészeti Főiskolán. Az eredeti alumíniumlemezeket Kuczka Péter később a Petőfi Irodalmi Múzeumnak ajándékozta, az Anthológia azonban mindmáig kiadatlan.

4. Röppenj szikra! és Erős bástyá (További antológiák)

Időrendben az 1948 karácsonyára kiadott *Röppenj szikra!* a következő antológia, amelyben Nagy László versei szerepelnek. A verseket összegyűjtötte és a jegyzetet írta Sebestyén György, bevezette Mikó Zoltán, a rajzokat pedig Bencze László, a Dési Huber kollégium tanára készítette. A kötetet az 1948. március 22-én alakult Magyar Ifjúság Népi Szövetsége adta ki. A MINSZ a baloldali ifjúsági szervezeteket fogta össze, kommunista irányítással. Ennek megfelelő a *Röppenj szikra!* tartalma. A szerzők: Aczél Tamás, Benjámín László, Darázs Endre, F. Nagy László, Juhász Ferenc, Kuczka Péter és Tóth Gyula; vagyis Benjámín László kivételével az Anthológiában megismert költők. Árkos Antal, Kormos István, Rába György és Pilinszky János nevét itt hiába keressük.

Ez az antológia a pártegyesülésben kicsúcsosodó úgynevezett fordulat után keletkezett. Polgári vagy népi költőket nem közöl, de itt még igen jó színvonalú, őszinte hit által motivált költeményeket olvashatunk a megváltozott életformáról, s a megvalósítási vélt szocializmus perspektívájáról. Elsősorban Benjámín László *Tavaszi Magyarországon*, Kuczka Péter *Béke és Messze volt a föld*, továbbá Juhász Ferenc *Dal a traktorról* és *Boldog beszéd* című verseire gondolok.

Nagy László, itt közölt nyolc költeményével, nem lóg ki a sorból. A versek címe: *Zuhataq, Kék madár, Rohambrigád, Vera, Hazafelé hajnalban, Ősz felé, Megindultak* és a nemrég megismert *Tavaszi dal*. A *Rohambrigád* és a *Vera* úgy keletkezett, hogy Nagy László és Molnár József 1948 nyarán a Dési Huber népi kollégium küldötteiként a Duna-Tisza csatorna építéséhez utaztak, és Nagy László nemcsak rajzokkal, hanem e többször is publikált verseivel érkezett meg az építőtáborból. A *Tavaszi dal* gyakorla-

tilag változatlan formában, de új szövegkörnyezetben közölve – egy Kuczka- és egy Darázs Endre-féle korai szocreál között – akár (kommunista) himnuszként is olvasható. Ez a vers valóban „hymnus minden időben”!

A következő, *Erős bátya* című antológiának az alcíme közli, milyen alkalomra készült. *Fiatal magyar művészek a Demokratikus Ifjúsági Világszövetség II. Kongresszusáért*. 1949 nyarán ugyanis nálunk volt a VIT, a Szovjetunió iránt elkötelezett fiatalok találkozója. A kötetet a MINSZ adta ki, mint a *Röppenj szikrát*, szerkesztette Gera György, a képmellékleteket összeállította Gera Éva, felelős kiadó ezúttal Mikó Zoltán, az előszót Non György írta.

Az egész antológia úgy, ahogy van, tendenc művek összessége. Közli például Ligeti György *Kantáta a Világifjúsági Találkozóra* című darabjának kottarészletét, a képzőművészeti részben pedig többek között Nagy László Dési Huber-kollégista társai Molnár József, Papp Oszkár festményeinek, rajzainak fotóját. A kötet írói közül többen irodalmunk klasszikusai lettek. Nem az itt közölt műveikkel. Nagy László is megtagadta pártos korszaka műveit a *Deres majális* utószavában. Az irodalomtörténész mi mást tehetne, csupán megemlíti, hogy a költő *A szabadságról* és *Anyá* című verseivel szerepel ebben a kötetben.

5. Népek dalai

A *Népek dalainak* kettős címlapja van. Eredetileg alcíme is volt: *NÉKOSZ daloskönyv*. A kék kötésen fehér betűs cím alatt itt a pennás zászlót ábrázoló NÉKOSZ-jelvény található, alatta a kiadó neve: Budapest Székesfőváros Irodalmi Intézete. Mire azonban 1949 nyarán a népi kollégisták számára készült 269 oldalas daloskönyv megjelent, 1949. július 10-én a NÉKOSZ utolsó közgyűlése kimondta – ki kellett mondania! – a népi kollégiumi mozgalom „önfeloszlását”. Ezért a forgalomból bevonták a daloskönyv fellelhető példányait, és megtartva a kék borítón fehér betűs *Népek dalai* főcímet, az alcímet az új változatról elhagyták, a NÉKOSZ-jelvényt stilizált népművészeti motívum váltotta fel.

Ezzel még nincs vége a könyv körüli furcsaságoknak. A könyv egyszerre két, részben eltérő információt tartalmazó belső címlappal jelent meg. *Népek dalai* Daloskönyv Összeállította Vig Rudolf. Bence László rajzaival. Budapest Székesfőváros Irodalmi Intézete – olvasható a belső címlap rektóján. A verzón pedig: Ezt a daloskönyvet Vig Rudolf (szerkesztés, jegyzetek), Benedek Árpád (mozgalmi dalok) és F. Nagy László (dalszövegfordítások) állították össze. A rajzokat Bence László festőművész, a Dési Huber István Népi Kollégium tanára készítette.

A rajzoknál maradvá: a már kiszedett könyvből a jugoszláv ügy miatt kidobták a szerb népdal- és himnuszfordításokat, de tévedésből benne maradt Bence László grafikája Titóról, aki partizánvezérként egy hegyi tisztáson pihen, harcosai pedig kólót járnak körülötte. Hogy a „tévedés” még nagyobb legyen, a daloskönyv IV., *Nagy mesterek kis művei* (Kanonok) című részét vezeti be az ekkor már a munkásmozgalom árulójának minősített jugoszláv államférfit ábrázoló rajz.

A daloskönyvet az alig húszéves Vig Rudolf – Nagy László barátja a Dózsás időkből – állította össze. A *Száz magyar parasztdal* ciklushoz nem kellett segítség, de a *Szomszédaink népdalai* ciklusba felvette Nagy László 15 versfordítását, a *Milliók éneke* közt találjuk a költő talán legelső Hriszto Botev-fordítását (*Hadzsi Dimitör*), továbbá ő fordította a Bolgár Népköztársaság és a Csehszlovák Köztársaság himnuszát is. Vagyis

a költő 1949 nyarán egyszerre 18 műfordítással jelentkezett, s ez több mint a fele a 49-es könyvhétre kiadott első önálló verseskötetében, a *Tűnj el fájasban* olvasható versek számának.

A kötet történetét Vig Rudolf így ismertette 1970-ben:

„A NÉKOSZ kiteljesedésének időszakában Benedek Árpád a Rajk-féle rendőrség művészeti együttese élére került és ő volt a NÉKOSZ-központ kulturális osztályának is a vezetője. Rendőringben és csizmában járt. A rendőrségtől megbízást kapott egy daloskönyv összeállítására, ezt átpasszolta Vass Lajosnak, Vass Lajos pedig nekem. Hamarosan összeállítottam egy anyagot, de a mozgalmi dalokat nem akartam vállalni, ehhez Benedek Árpád adta a nevét. A verseket F. Nagy László fordította és Bencze László illusztrálta a *Népek dalai* című kötetet. Soproni János őrnagy a rendőrségen néhány betyárnótát kihúzott. A kottákat a népzene-kutatócsoport másolta le. Nagy László harminc műfordítást készített a kötet számára, és megjelentek folyóiratban ezek a műfordítások, innen ismerték meg, mint műfordítót, ezért kapott bolgár ösztöndíjat.”

A kötet számára készített versfordítások számában talán nem pontos Vig Rudolf emlékezése, ugyanis máskor azt mondta, hogy a kidobott szerbhorvát ciklus Nagy László hat fordítását tartalmazta. A megjelentekkel együtt ez huszonnégy. Mindegy! A teljesítmény akár így, akár úgy, kiválónak mondható. Maga a költő a már idézett 1970-es interjújában azt állította, hogy a *Népek dalai* kötet számára lefordított népdalok közül „ma is énekelnek néhányat. Például a *Te kedves Lyzicám*, vagy a *Túl az erdőn, túl a réten* kezdetű lengyel népdalokat”.

Versfordításai közül hét bolgár nyelvből készült, a többi más nyelvek között oszlik meg, szerényebb mennyiségben.

A talaj jól elő van készítve Nagy László bulgáriai ösztöndíjas éveire.